

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« _____ » 2024

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Науково-дослідний семінар

для студентів

спеціальності: 032 Історія та археологія
рівня вищої освіти: другого (магістерського)
освітньої програми: 032.00.01 Історія

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965
Програма № 3269/24
Начальник відділу моніторингу якості освіти
Григорук
(підпис) (прізвище, ім'я)
« _____ » 2024

Київ-2024

Розробник: Відейко Михайло Юрійович, доктор історичних наук, професор кафедри історії України

Викладач: Відейко Михайло Юрійович, доктор історичних наук, професор кафедри історії України

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України.
Протокол № 7 від 17 січня 2024 р.

Завідувач кафедри Анна ГЕДЬО

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 032.00.01 Історія
17.01.2024 р.

Гарант освітньої програми Анна ГЕДЬО

Робочу програму перевірено
17.01.2024 р.

Заступник декана Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20_/20_н. р.____(____), «__»__20_р., протокол №_.

на 20_/20_н. р.____(____), «__»__20_р., протокол №_.

на 20_/20_н. р.____(____), «__»__20_р., протокол №_.

на 20_/20_н. р.____(____), «__»__20_р., протокол №_.

©Відейко М.Ю., 2024 р.

©Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	8/240	
Курс	1, 2	
Семестр	2, 3	
Кількість змістових модулів з розподілом:	8	
Обсяг кредитів	8	
Обсяг годин, в тому числі:	240	
Аудиторні	64	
Модульний контроль	16	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	160	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна присвячена вивченню особливостей археологічних матеріалів, як історичних джерел. **Метою** є ознайомлення студентів з практикою використання відомостей археології, як історичних джерел.

Разом з досягненням цієї мети курс має допомогти студентам виконати наступні **завдання**:

- виробити у студентів уявлення про види археологічних джерел та про методику їх аналізу.
- здійснити класифікацію археологічних джерел,
- визначити методологію історико-джерелознавчого вивчення археологічних джерел.

Дисципліна спрямована на формування таких компетентностей

Загальні компетентності	
ІК	Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері історії та археології.
ЗК-01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК-02	Здатність працювати автономно.
ЗКу-10	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗКу-11	Здатність працювати самостійно та в команді.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	
СК-01	Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.
СК-02	Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.
СК-03	Здатність презентувати й обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.
СК-04	Здатність виявляти специфіку у підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.
СК-05	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.
СК-10	Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

3. Результати навчання за дисципліною.

Результати навчання	
ПР-01	Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.
ПР-02	Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.
ПР-03	Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.
ПР-04	Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження й оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів.
ПР-05	Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.
ПР-08	Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.
ПР-10	Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

4. Структура навчальної дисципліни
Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1.							
Тема 1. Види археологічних джерел	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 2.							
Тема 2. Поселенські пам'ятки і реконструкція суспільного ладу	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 3.							
Тема 3. Поховальні пам'ятки і реконструкція суспільного ладу	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 4.							
Тема 4. Археологічні джерела і реконструкція суспільних організацій	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 5.							
Тема 5. Вивчення контактів та взаємних відносин давнього населення за археологічними джерелами	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 6.							
Тема 6. Археологічні джерела у вивченні давніх війн	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 7.							
Тема 7. Археологічні джерела та історичні події	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Змістовий модуль 8.							
Тема 8. Відтворення духовного життя давніх суспільств за археологічними джерелами	28	-	8	-	-	-	20
Модульний контроль	2						
Разом за змістовий модуль	30		8				20
Усього за курс	240		64				160

5. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Види археологічних джерел

1. Класифікація археологічних джерел
2. Відомості отримані з використанням природничих наук
3. Археологічні джерела і гуманітарні науки

Схема відповіді на питання (приклад по п. 1):

1. Загальна класифікація археологічних джерел
2. Аналіз змісту археологічних джерел:
 - поселенські пам'ятки
 - поховальні пам'ятки
 - пам'ятки, пов'язані з духовним життям
3. Інформаційні можливості для реконструкції давньої історії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 2. Поселенські пам'ятки і реконструкція суспільного ладу

1. Поселення трипільської культури середнього етапу (кінець 5- перша половина 4 тис. до н.е.) і реконструкція суспільного ладу
2. Поселення тшинецької культури 2 тис. до н.е і реконструкція суспільного ладу
3. Поселення і городища скіфського часу Лісостепу і реконструкція суспільного ладу
4. Поселення і городища культури Лука Райковецька 9-10 ст. і реконструкція суспільного ладу

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Тема 3. Поховальні пам'ятки і реконструкція суспільного ладу

1. Поховальні пам'ятки ямної культури (3 тис. до н.е.) і реконструкція суспільної структури степового населення
2. Гордіївський курганний могильник 2 тис. до н.е. і суспільна структура населення Середнього Побужжя
3. Поховання черняхівської культури 3-5 ст. і і реконструкція суспільної структури населення
4. Могильники Києва 10 ст. і реконструкція і реконструкція суспільної структури населення міста

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Тема 4. Археологічні джерела і реконструкція суспільних організмів

1. Набір відомостей, необхідних для реконструкції суспільних організмів
2. Археологічні свідчення існування племінного ладу та вождівств
3. Археологічні свідчення існування держави на Русі
4. Археологічні свідчення існування держави у білих хорватів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

Тема 5. Вивчення контактів та взаємних відносин давнього населення за археологічними джерелами

1. Обмін та торгівля у населення трипільської культури за археологічними джерелами
2. Матеріали Гордіївського некрополя як джерело для вивчення давньої торгівлі та контактів
3. Торгівля між населенням городищ скіфського часу та античними полісами за археологічними джерелами
4. Дніпровський шлях 10-13 ст. за археологічними джерелами

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6

Тема 6. Археологічні джерела у вивченні давніх війн

1. Зброя та військова справа у носіїв трипільської культури
2. Військова справа та конфлікти у населення катакомбної культури (3 тис. до н.е.)
3. Скіфські походи у Європу за археологічними джерелами
4. Походи князя Святослава у Болгарію в світлі археологічних джерел

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7

Тема 7. Археологічні джерела та історичні події

1. Археологічні джерела і похід Зопіріона проти Ольвії
2. Знахідки із святилища на Гурзуфському сідлі як відображення Мітрідатових війн
3. Матеріальні свідчення “скіфських війн” у 3 ст. (готи проти Риму).
4. Загибель літописного міста Іскоростень у світлі археологічних джерел

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8

Тема 8. Відтворення духовного життя давніх суспільств за археологічними джерелами

1. Храми та святилища у часи трипільської культури (5-4 тис. до н.е.)
2. Кургани бронзового віку як свідчення духовного життя (3-2 тис. до н.е.)
3. Вшанування олімпійських богів у Ольвії за археологічними джерелами.
4. Поширення християнства у Тавриці за археологічними джерелами

Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом			74		74		74		74
Максимальна кількість балів	296								
Розрахунок коефіцієнта	100:296=0.33								

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студентів спрямована на набуття ними навичок опрацювання джерел і досліджень за запропонованими темами. Формами самостійної роботи є анотування, рецензування і реферування рекомендованої фахової літератури за розділами навчального матеріалу.

Розділи	Вид контролю	Кількість балів	Кількість годин
Семестр 2			
Змістовий модуль 1			
Тема 1. Види археологічних джерел	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Змістовий модуль 2			
Тема 2. Поселенські пам'ятки і реконструкція суспільного ладу	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Змістовий модуль 3			
Тема 3. Поховальні пам'ятки і реконструкція суспільного ладу	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Змістовий модуль 4			
Тема 4. Археологічні джерела і реконструкція суспільних організацій	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Семестр 3			
Змістовий модуль 5			
Тема 5. Вивчення контактів та взаємних відносин давнього населення за археологічними джерелами	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Змістовий модуль 6			
Тема 6. Археологічні джерела у вивченні давніх війн	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Змістовий модуль 7			
Тема 7. Археологічні джерела та історичні події	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Змістовий модуль 8			
Тема 8. Відтворення духовного життя давніх суспільств за археологічними джерелами	Перевірка анотацій, рецензій	5	20
Разом за змістовий модуль		5	20
Усього годин			160

Критерії оцінювання самостійної роботи		
№ з/п	Максимальна кількість балів	Опис критерію
1	5	Відмінно (високий рівень знань, умінь та навичок). Студент глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, грамотно оформив роботу.
2	4	Добре (достатній рівень знань, умінь та навичок). Студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей під час відповіді на питання та помилок в оформленні роботи.
3	2–3	Задовільно (середній рівень знань, умінь та навичок). Студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності під час відповіді на питання, наявні помилки в оформленні роботи.
4	1	Незадовільно (низький рівень знань, умінь та навичок). Студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки під час відповіді на поставлені питання та не дотримується вимог оформлення роботи.

6.3. Форма проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять.

Форма проведення – письмова, тестування в системі Е-навчання.

Завдання для модульної контрольної роботи та критерії їх оцінювання розробляються лектором. Він проводить і оцінює модульні контрольні роботи.

Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Студент, який не згоден з отриманою за результатами модульного контролю оцінкою, має право подати апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. У цьому випадку завідувач кафедри призначає апеляційну комісію, яка зобов'язана розглянути апеляцію в присутності студента.

Критерії оцінювання МКР

№ з/п	Максимальна кількість балів	Опис критерію
1	21–25	Відмінно (високий рівень знань, умінь та навичок). Студент глибоко і міцно засвоїв матеріал. Завдання виконано самостійно, грамотно, дотримано усіх вимог. Робота має творчий характер.
2	15–20	Добре (достатній рівень знань, умінь та навичок). Студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей під час відповіді на питання та помилок в оформленні роботи.
3	10–14	Задовільно (середній рівень знань, умінь та навичок). Студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності під час відповіді на питання, наявні помилки в оформленні роботи.
4	1–9	Незадовільно (низький рівень знань, умінь та навичок). Студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки під час відповіді на поставлені питання та не дотримується вимог оформлення роботи.

6.4. Форма проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Формою семестрового контролю є залік, а тому підсумкова оцінка виставляється за результатами проміжного контролю. Результати складання семестрового заліку оцінюються за двобальною шкалою («зараховано», «не зараховано») в стобальній шкалі оцінювання, та за шкалою ECTS у відповідності з кількістю набраних балів.

Оцінка «зараховано» виставляється за умови, коли студент успішно виконав усі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни для поточного контролю і набрав при цьому не менше 60 балів. У разі невиконання певних обов'язкових видів робіт з об'єктивних причин, студенти мають право виконати їх і прозвітувати в термін до останнього семінарського заняття. Час та порядок виконання і звітування визначає викладач.

Якщо за результатами проміжного контролю під час вивчення навчальної дисципліни студент набрав менше 35 балів, то для одержання заліку він має пройти повторний курс вивчення даної навчальної дисципліни.

6.5. Шкала оцінювання

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 240 год., із них: семінарські заняття – 64 год., модульний контроль – 16 год., самостійна робота – 160 год.

Семестр 2

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II	Змістовий модуль III	Змістовий модуль IV
Теми	Т.1	Т.2	Т.3	Т.4
Семінарські заняття (теми, бали)	С.1 (44 б.)	С.2 (44 б.)	С.3 (44 б.)	С.4 (44 б.)
СР (бали)	СР до т.1 (5 б.)	СР до т.2 (5 б.)	СР до т.3 (5 б.)	СР до т.4 (5 б.)
МК (бали)	Модульна контрольна робота – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.
Підсумковий контроль (вид, бали)	Залік			

Семестр 3

Модулі	Змістовий модуль V	Змістовий модуль VI	Змістовий модуль VII	Змістовий модуль VIII
Теми	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8
Семінарські заняття (теми, бали)	С.5 (44 б.)	С.6 (44 б.)	С.7 (44 б.)	С.8 (44 б.)
СР (бали)	СР до т.5 (5 б.)	СР до т.6 (5 б.)	СР до т.7 (5 б.)	СР до т.8 (5 б.)
МК (бали)	Модульна контрольна робота – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.
Підсумковий контроль (види, бали)	Залік			

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абашина Н., Відейко М. Повість про велике розселення слов'ян. Київ, Кріон, 2011.
2. Археологія: від джерел до реконструкцій [Текст] : [зб. наук. пр.] / НАН України, Ін-т археології ; [Акимов Д. В. та ін. ; редкол.: Отрощенко В. В. (відп. ред.) та ін.]. - Київ : ІА НАН України, 2011. - 250, [1]
3. Баран В.Д. Давні слов'яни. – К., 1998. – 336 с.
4. Баран В.Д. Черняхівська культура — К., 1981.
5. Бунятян, В.В. Отрощенко, Р.В. Терпиловський. — К.: Либідь, 2005.
6. Винокур І.С. Черняхівська культура: витoki і доля.- Кам'янець-Подільський: Абетка; Оіюм, 2000.- 376 с.
7. Відейко М.Ю. Від Трипільля до антів. Київ: Кріон, 2008.
8. Відейко М.Ю. Україна: від антів до Русі. - Київ, Кріон, 2009.
9. Відейко М.Ю. Україна: від Русі до Святої Русі. Київ, Кріон, 2010.
10. Давня історія України : В 3-х т. Т. 2. Скіфо-антична доба / С. С. Бессонова, Н. О. Гаврилук, В. М. Зубар, В. В. Крапивіна, С. Д. Крижицький, Н. О. Лейпунська, В. Ю. Мурзін, О. Є. Пузровський, А. С. Русяєва, О. В. Симоненко; ред.: П. П. Толочко; НАН України. Ін-т археол. - К., 1998.
11. Давня історія України. Слов'яно-руська доба. — К., 2000. — Т. 3.
12. Енциклопедія трипільської цивілізації. — К., 2004. — Т. I—II.
13. Історія цивілізації. Україна. Том 1. Від кіммерійців до Русі (X ст. до н. е. — IX ст.) Харків: Фоліо, 2020.
14. Історія цивілізації. Україна. Том 2. Від Русі до Галицького князівства (900 – 1256) Харків: Фоліо, 2021.
15. Історія української культури: У п'яти томах. Том 1 / Б.Є. Патон (голов.ред.), В.А. Смолій (ред.) - К.: Наук. думка, 2001.
16. Кучера М. П. Слов'яно-руські городища VIII—IX ст. між Саном і Сіверським Дінцем. — К., 1999
17. Міхєєв В.К., Шрамко Б.А. Археологія залізного віку Східної Європи.- Харків, Каравела, 2000.- 224 с.
18. Михайлина Л. Слов'яни VIII—X ст. між Дніпром і Карпатами. — К., 2007.
19. Моця О. Південна «Руська земля». – К., 2007.
20. Поле битви – Україна. Від "володарів степу" до "кіборгів". Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Авт. кол.: Б. Черкас, О. Сокирко, А. Плахонін, Я. Примаченко, М. Відейко, А. Галушка, К. Галушко, С. Громенко, М. Майоров, А. Руккас, Є. Синиця; Упоряд. К. Галушко. – Харків, 2016.
21. Приходнюк О. М. Пастирське городище. — Київ-Чернівці, 2005.
22. Сагайдак М. А. Давньокиївський Поділ. Проблеми топографії, стратиграфії, хронології. — К.: Наукова думка, 1991. – 166 с.
23. Сегеда С.П. Основи антропології / С.П. Сегеда. – К., 1995.
24. Сухобоков О. В. Дніпровське Лісостепове Лівобережжя у VIII—IX ст. — К., 1992.
25. Толочко П.П.(ред.) Етнічна історія давньої України / П.П. Толочко, Д.Н. Козак, О. П. Моця, В. Ю. Мурзін, В. В. Отрощенко. – К., 2000.
26. Цивілізаційна історія України: Нариси / О.П. Моця, М.Є. Горелов, О.О. Рафальський. – К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006. – 631с.
27. Українська державність: історико-правничі нариси. Київ, 2021.